

KRONIKLER

MEVZUAT KRONİĞİ

Prof. Dr. Öztekin TOSUN

I — Ceza Hukuku

1 — Suçluların geriverilmesi

25 Ocak 1976 tarihli ve 15479 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 1931 sayılı «Küçüklerin vatana iadesine dair Avrupa Sözleşmesinin onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin Kanun» ile 26 haziran 1974 tarihli olup Strazburg'ta imzalanmış andlaşma tasdik edilmiştir.

2 — Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri

29 Ocak 1976 tarihli ve 15483 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 1932 sayılı kanunla 171 sayılı Toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti hakkındaki kanuna bazı maddeler eklenmiştir.

Yeni kanun, eski kanundaki bazı maddelerin başlık ve içeriğini yeniden düzenlemekte (m. 7, 8, 10 ve 11'inkilerini), bazı maddelerin fıkralarını değiştirmekle yetinmekte (m. 14/1), bazı maddelere yeni fıkralar eklemekte (m. 13'e ç ve g fıkraları; m. 18'e üç ayrı fıkra), bazı maddelere de cezayı arttırıcı hükümler getirmektedir. Bizce en önemli olan bu son kategori değişikliklerdir. Yeni değişiklik getiren kanunun 9. maddesile 18, 19, 20, 21, 22, 23 ve 24. maddelerde yazılı hapis cezaları 1/3 oranında, para cezaları da 3 misli arttırılmıştır; ancak, hapis cezasının 5 yılı geçmeyeceği de belirtilmiştir.

II — Ceza Muhakemesi Hukuku

1 — Avukatlık stajı süresi

2 Temmuz 1976 tarihli ve 15634 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 2018 sayılı kanun ile 1136 sayılı Avukatlık Kanununa bir değişiklik getirilmiştir. Bunun ile bu kanunun daha önce 1238 sayılı kanunla değiştirilmiş geçici 7. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi yeniden değiştirilmiştir. Bu madde, Hukuk Fakülteleri mezunlarının mezuniyet tarihinde göre eski lehte staj hükümlerinden faydalanmaları hakkındadır. Kanun 31.12.1976 tarihine kadar Hukuk Fakültelerinden mezun olacakların 3 yıl içinde eski kanuna göre staja tâbi tutulacaklarını belirtmektedir.

2 — Askerî Hâkim adaylarının yetiştirilmesi

22 Aralık 1976 tarihli ve 15797 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış bir yönetmelik askerî hâkim adaylarının yetiştirilmesi hakkında hükümler getirmiştir. Yönetmelik, askerî hâkim olacak muvazzaf subaylar, yedek subaylar, askerî lise mezunları hakkında hükümleri kapsamaktadır. Bu yönetmelikle 17 Mayıs 1965 tarihli ve 12000 sayılı Resmî gazetede yayınlanmış «Askerî Hâkim adaylarının Yetiştirilmesi hakkındaki Yönetmelik» yürürlükten kaldırılmıştır.

3 — Hâkimlerin bağımsızlığı

A) Savaşta askerî mahkemelerin hâkim olmayan üyelerle kurulması

26 Şubat 1976 tarihli ve 15511 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış Anayasa Mahkemesi Kararı ile Anayasanın 138. maddesindeki bir fıkra, yine anayasanın 9. maddesine aykırı görülerek iptal edilmiştir.

Bu kararda önemli olan ilke, anayasanın bir hükmünün yine anayasanın bir başka hükmüne aykırı olabileceğinin kabul edilmiş bulunmasıdır; yalnız, anayasanın hükümlerinin aykırı olamayacağı anayasa hükmünün şimdilik tek olduğu kabul edilmiştir: o da Anayasanın 9. maddesidir. Bu madde «Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirile-

mez ve değiştirilmesi teklif olunamaz» biçimindedir. Anayasa Mahkemesi, burada adı geçen «Cumhuriyet» sözcüğünün, bu sözcükle anlatılan Devlet Sistemi olduğunu kabul etmiştir; böylece, bu sözcüğe hiç dokunmadan 1961 anayasası ilkeleriyle bağdaşması olanağı bulunmayan bir başka rejimi meydana getirecek nitelikteki Anayasa değişikliklerinin de kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesine göre, 9. maddedeki hüküm de biçimsel hükümlerdendir; biçimsel hükümlere aykırılığı Anayasa Mahkemesi inceleyebileceğine göre (Anayasa, m. 147/1), anayasanın 138. maddesindeki hükmün de, bu biçimsel hükme aykırı olup olmayacağını araştırabilme yetkisine sahiptir.

Anayasa Mahkemesine göre, yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılması Cumhuriyet Rejimi gereğidir; yani Anayasanın 9. maddesi gereğidir. Eğer, savaş sırasında Askerî Mahkemelerin bütün üyelerinin hâkim sınıfından olmayacağı kabul edilirse, bu kabul biçimi Cumhuriyet Rejimine aykırı, sonuç olarak da Anayasanın 9. maddesine aykırı olur. Böylece, 1699 sayılı kanunla Anayasanın 138. maddesine 4. fıkra olarak getirilmiş «Ancak savaş halinde bu şart aranmaz» kuralı iptal edilmiştir.

B) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin hâkim olmayan üyelerle kurulması

12 Nisan 1976 tarihli ve 15557 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış Anayasa Mahkemesi kararile Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin Kanununun 10. maddesi iptal edilmiştir.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun 10. maddesi şöyleydi: «Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerinin görev süresi en az üç yıldır.»

Anayasanın 140. maddesinde Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyeleri hakkındaki kanun hükümlerinin «hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine» uygun olması istenmiştir.

Adıgeçen kanunun 10. maddesi ise bir kısım üyelerin hizmet süresini zamanla sınırlamıştır. Böyle olunca, bu üyelerin durumu hâkimlik teminatı ile bağdaşmamaktadır, teminatsız kalmakta-

dırlar; ilerde, hâkim iken verdikleri kararların, leyh veya aleyhlerinde harekete sebep olmasından çekinebilirler. Böyle olunca da, ilerde şöyle veya böyle bir işleme maruz kalmamak için kararlarını etki altında verme durumuna düşebilirler. Bu ise, hâkim bağımsızlığı ilkesine aykırıdır; sonuç olarak anayasaya aykırıdır.

Böyle bir hâkim bağımsızlığına aykırılığın «askerlik hizmetlerinin gereği» olduğu da söylenemez. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi temel yapısı yönünden bir yüksek mahkemedir. Askerî kuruluş oluşu ondan sonra gelir, ikinci plânda kalır. Bu mahkemenin anayasal yapısı karşısında askerlik hizmetlerinin gerekleri nedenine dayanarak bağımsızlık ihlâl olunamaz. Bağımsızlığın ihlâline gelince, askerlik hizmetlerinin gerekleri durur.

Bu durumda, hâkim bağımsızlığını zedeleyebilen adigeçen 10. maddenin Anayasanın 140. ve öteki maddelerine aykırı olduğu için iptali yönüne gidilmiştir.